

Davlat xaridlarini amalga oshirishning nazorat tizimi

G.N.Normatova
TMI

Annotatsiya: Maqolada davlat xaridlarini nazorat qilishning zaruriati va uni amalga oshirish mexanizmi yoritilgan.

Kalit so'zlar: davlat xaridlarini nazorati, xarid sohasidagi vakolatlar, nazorat qiluvchi organlar

Features of public procurement on the basis of direct contracts

G.N.Normatova
Tashkent Institute of Finance

Abstract: The article describes the importance, criteria and mechanism of public procurement on the basis of tender sales.

Keywords: public procurement, customer, announcement, tender, proposal, offer

Davlat xaridlari sohasini davlat tomonidan tartibga solishning asosiy maqsadlari davlatning strategik maqsadlari va vazifalariga erishish; davlat buyurtmachilarining tovarlarga (ishlarga, xizmatlarga) bo'lgan ehtiyojlarini ta'minlash; O'zbekiston Respublikasining Investitsiya dasturini va boshqa davlat dasturlarini bajarish; davlatning ijtimoiy vazifalarni hal qilish bo'yicha funksiyalarini bajarish; davlat xizmatlarini ko'rsatish uchun davlat xaridlari sub'ektlariga qulay muhitni shakllantirishdan, shuningdek davlat xaridlarini amalga oshirishda korrupsiyaga va qonunchilikning boshqacha tarzda buzilishlariga qarshi kurashishdan iborat.

Davlat xaridlarini amalga oshirishda ijtimoiy-iqtisodiy siyosat ustuvorliklari, shu jumladan yuqori texnologik va innovatsion ishlab chiqarishlarning yaratilishi, qulay ekologik vaziyatning saqlanishi hisobga olinadi.

Tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) davlat xaridlarida chet ellik yetkazib beruvchilar bilan bir qatorda kamida uchta mahalliy ishlab chiqaruvchilar ishtirok etsa, agar O'zbekiston Respublikasi xalqaro shartnomalarida boshqacha qoida nazarda tutilmagan bo'lsa, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va qarorlariga ko'ra ushbu mahalliy ishlab chiqaruvchilarga takliflarni baholashda foydalaniladigan imtiyozlar va preferensiyalar berilishi mumkin.

O‘zbekiston Respublikasining ehtiyojlarini ta’minlash uchun zarur bo‘lgan tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) davlat xaridi chet davlatlar bilan hamkorlikda amalga oshirilishi mumkin. Bunday davlat xaridini amalga oshirish tartibi O‘zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida belgilanadi.

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi davlat xaridlari sohasida davlat siyosati shakllanishi va amalga oshirilishini ta’minlaydi. Qolaversa, davlat xaridlari sohasida budjet tizimi budjetlari mablag‘laridan oqilona foydalanish, xarid qilish tartib-taomillari turlarini takomillashtirish va ularning qo‘llanilishini kengaytirish, shuningdek tadbirkorlik sub’ektlarining keng ishtirokini ta’minlash yuzasidan choralar ko‘radi.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi davlat buyurtmachilarining davlat xaridlari sohasidagi faoliyati ustidan nazorat bo‘yicha ishlarni muvofiqlashtiradi; xarid qilish tartib-taomillari ishtirokchilarining takliflarini baholash va taqqoslash usullarini hamda mezonlarini, shuningdek ular o‘tkazilishini tashkil etish tartibini belgilaydi; xarid qilish tartib-taomillari ishtirokchilari tomonidan eng yaxshi takliflarni tanlab olish va tenderda ishtirok etish uchun elektron shaklda takliflar berish tartibini belgilaydi; davlat xaridlari sohasidagi shikoyatlarni ko‘rib chiqish bo‘yicha komissiya tarkibini tasdiqlaydi.

O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi davlat xaridlari sohasidagi vakolatli organ sanaladi. O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi:

- davlat xaridlari sohasida davlat tomonidan tartibga solishni va davlat siyosatini amalga oshiradi;

- davlat xaridlarini tashkil etish va o‘tkazish tizimini, shu jumladan, elektron tizimni rivojlantirish bo‘yicha dasturlarni ishlab chiqish hamda ro‘yobga chiqarishning samaradorligi va ochiqligini oshirish bo‘yicha choralar ko‘radi;

- davlat xaridlari elektron tizimi operatorlarini hamda ularning davlat xaridlarini tashkil etish va amalga oshirishga taalluqli faoliyati tartibini, shuningdek maxsus axborot portali faoliyati tartibini belgilaydi;

- davlat xaridlarining elektron tizimiga nisbatan talablarni belgilaydi;

- iqtisodiy jihatdan eng foydali taklifni baholash usulini qo‘llash tartibini (baholashning narxga asoslanmagan mezonlarini) ishlab chiqadi;

- davlat xaridlari bo‘yicha axborotni joylashtirish, oshkor qilish va undan foydalanish tartibini hamda hajmlarini, shuningdek tovarga (ishga, xizmatga) hamda davlat xaridlarini amalga oshirish usuliga qarab e‘lon qilishga doir qo‘shimcha talablarni belgilaydi;

- xarid qilish tartib-taomillarini o‘tkazish to‘g‘risidagi e‘lonlarning, xarid qilish hujjatlarining namunaviy shakllarini tasdiqlaydi;

- Insofsiz ijrochilarning yagona reyestrini shakllantirish tartibini ishlab chiqadi va tasdiqlaydi;

- Shartnomalarning yagona reyestrini yuritish tartibini belgilaydi;
- davlat xaridlari sohasidagi normativ-huquqiy hujjatlarning bajarilishi ustidan monitoring va nazoratni ta'minlaydi;
- davlat xaridlari sub'ektlaridan axborotlarni so'rab oladi, jamlaydi, ularni tahlil qiladi va hisobotlarni shakllantiradi;
- davlat xaridlari sohasida xarid qilish va korrupsiyaga qarshi kurashish standartlari bo'yicha sertifikatlashtirish tizimini joriy etishga doir takliflarni ishlab chiqadi va O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasiga ko'rib chiqish uchun kiritadi.

Davlat xaridlari sohasidagi monitoring davlat xaridlari to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya etilishini, davlat xaridlarining Qonunda belgilangan maqsadlari, printsiplari va cheklovlari amalga oshirilishini davlat xaridlarining o'tkazilishi haqidagi axborotni to'plash, umumlashtirish, tizimlashtirish va baholash vositasida doimiy asosda amalga oshiriladigan kuzatish tizimidan iborat bo'ladi.

Davlat xaridlari sohasidagi nazorat mazkur sohada qonun hujjatlari talablari buzilishining oldini olish, uni aniqlash va unga chek qo'yishga qaratilgan choratadbirlar tizimidan iborat bo'ladi.

Qonun hujjatlarida belgilangan tartibda statistik va boshqa axborotni taqqoslash va tahlil qilish orqali amalga oshiriladigan tekshiruvlar davlat organlarining davlat xaridlari to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya etishi ustidan nazorat qilishning asosiy shaklidir. Davlat xaridlari sohasidagi monitoring va nazorat tegishli vakolatli davlat organlari tomonidan amalga oshiriladi.

Davlat xaridlarini tashkil etish va amalga oshirish chog'ida qonun hujjatlarida nazarda tutilmagan tekshiruvlar o'tkazilishiga va hisobot berish shakllarini talab qilishga yo'l qo'yilmaydi.

Qonunning va davlat xaridlari sohasidagi boshqa normativ-huquqiy hujjatlarning to'g'ri qo'llanilishi ustidan davlat nazoratini quyidagilar o'z vakolatlari doirasida amalga oshiradi:

- O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasi;
  - O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi;
  - O'zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi;
  - O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi;
  - O'zbekiston Respublikasi Monopoliyaga qarshi kurashish qo'mitasi.
- O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasi davlat buyurtmachilari tomonidan amalga oshirilgan davlat xaridlarini auditdan o'tkazadi va audit natijalarini O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasiga har yilning yakuni bo'yicha kiritadigan hisobotida ko'rsatadi, shuningdek ochiq axborot manbalariga joylashtiradi.

“Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi Qonunning va davlat xaridlari sohasidagi boshqa qonunchilik hujjatlarining to‘g‘ri qo‘llanilishi ustidan davlat nazoratini qonunchilikka muvofiq boshqa vakolatli davlat organlari ham o‘z vakolatlari doirasida amalga oshiradi.

Mamlakatimizda xarid qilish tartib-taomillari ustidan jamoatchilik nazoratini amalga oshirishning huquqiy asoslari yaratilgan. Xarid qilish tartib-taomillari ustidan jamoatchilik nazorati davlat xaridlarini rivojlantirish va takomillashtirishga ko‘maklashish, davlat xaridlari to‘g‘risidagi qonunchilik talablari buzilishlarining oldini olish va ularni aniqlash hamda davlat buyurtmachilarini, vakolatli davlat organlarini aniqlangan qoidabuzarliklar haqida xabardor qilish maqsadida amalga oshiriladi.

Xarid qilish tartib-taomillari ustidan jamoatchilik nazorati ochiqlik va shaffoflik prinsiplarini ro‘yobga chiqarish vositasida amalga oshiriladi.

O‘zbekiston Respublikasi fuqarolari, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari, shuningdek qonunchilikda belgilangan tartibda ro‘yxatdan o‘tkazilgan nodavlat notijorat tashkilotlari va ommaviy axborot vositalari davlat xaridlari to‘g‘risidagi qonunchilikka rioya etilishi ustidan jamoatchilik nazoratini amalga oshirishga haqli.

Jamoatchilik nazoratini amalga oshiruvchi O‘zbekiston Respublikasi fuqarolari, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari, shuningdek qonunchilikda belgilangan tartibda ro‘yxatdan o‘tkazilgan nodavlat notijorat tashkilotlari va ommaviy axborot vositalari: davlat xaridlari to‘g‘risidagi qonunchilikni takomillashtirishga doir takliflar tayyorlashga; xarid qilish tartib-taomillarini amalga oshirish va shartnomalarni bajarishning borishi to‘g‘risida axborot taqdim etish haqidagi so‘rovlarni davlat buyurtmachilariga yuborishga; xarid qilish tartib-taomillari yuzasidan mustaqil monitoringni va davlat xaridlari samaradorligini baholashni, shu jumladan ularning “Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi Qonun talablariga muvofiqligini baholashni amalga oshirishga; tekshiruv tadbirlarini o‘tkazish tashabbusi bilan davlat organlariga murojaat qilishga haqlidirlar.

Shuningdek, jamoatchilik vakillari davlat buyurtmachisi, davlat xaridlari elektron tizimi operatori, vakolatli organ, xarid komissiyalari va ularning a‘zolari harakatlarida (harakatsizligida) qoidabuzarliklar aniqlangan hollarda huquqni muhofaza qiluvchi organlarga murojaat qilishga yoki qonunchilikka muvofiq sudga murojaat qilish vakolatiga ham ega hisoblanadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining 22.04.2021 yildagi “Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi O‘RQ-684-son Qonuni

2. Vazirlar Mahkamasining 2022 yil 20 maydagi 276-son qarori bilan tasdiqlangan “Davlat xaridlarini amalga oshirish bilan bog‘liq tartib-taomillarini tashkil etish va o‘tkazish tartibi to‘g‘risida”gi Nizom

3. O‘roqov U.Yu. Davlat xaridi. O‘quv qo‘llanma. T.: «Nihol print» OK, 2022. 200 b.

4. U.Ўроқов, Э.Шодмонов, Д.Бобобекова. Давлат харидларини бошқариш. Т.-2022 й.

5. У. Ўроқов. Давлат харидлари тизими: кеча ва бугун. «Бозор, пул ва кредит» журнали, 8-сон, 2018 й.

6. У.Ўроқов. Давлат харидлари тизимида электрон харидлар ҳажмини ошириш масалалари. “Замонавий молиянинг миллий ва халқаро долзарб масалалари”. Халқаро илмий-амалий конференция материаллари тўплами. ТМИ, 2021 йил 20 май

7. Ўроқов У.Ю. Чинқулов Қ.Р. Ўзбекистонда давлат харидларининг такомиллашувининг ҳуқуқий асослари. «Халқаро молия ва ҳисоб» журнали, 2017 йил 8-сон.

8. У.Ўроқов. Ўзбекистонда давлат харидлари тизимини такомиллаштириш масалалари. “Ўзбекистонда давлат харидлари тизимини такомиллаштириш масалалари” мавзусидаги олий ўқув юртлараро илмий-амалий конференция материаллари тўплами. ТМИ, 2014 йил 13декабрь

9. У.Ўроқов. Ҳазначилик тизимида бюджет маблағларидан самарали фойдаланиш масалалари. “Худудлар молиявий салоҳиятини юксалтиришда хизмат кўрсатиш соҳасининг аҳамияти” мавзусидаги республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами.ТМИ, 2017 йил

10. У.Ўроқов. Бюджет маблағларидан самарали фойдаланишни таъминлаш йўллари. “Худудлар молиявий салоҳиятини юксалтиришда хизмат кўрсатиш соҳасининг аҳамияти” мавзусидаги республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами.ТМИ, 2017 йил 12 апрель

11. N Xaydarov. Soliqlar va soliqqa tortish masalalari. O 'quv qo 'llanma. Toshkent: Akademiya, 2007

12. Т.С. Маликов, Н.Х. Хайдаров. Молия: умумдавлат молияси. Тошкент:«IQTISOD-MOLIYA, 2009

13. A.V. Vaxabov, Sh. A. Tashmatov, N.X. Xaydarov, A.V.Vaxabov. Moliyaviy savodxonlik asoslari: o'quv qo'llanma/-Toshkent- 2013

14. Хайдаров Н., Т. Маликов - Бюджет: тизими, тузилмаси, жараёни. Ўқув қўлланма, 2007

15. Т.С. Маликов, Н.Хайдаров. Финансы: государственные финансы. Учебное пособие. Экономика и финансы. Ташкент. 2009

16. Н. Хайдаров. Давлат молиясини бошқариш. Т.:«Академия, 2005

17. Н.Хайдаров. Сравнительный анализ основных макроэкономических показателей Республики Узбекистан. Международная научно - практическая конференция «Процессы цифровой трансформации в экономике, финансах и управлении в условиях пандемии». Казань – Ташкент, 4 мая 2022 г.

18. N. Xaydarov. Issues of enhancing the quality of doctoral education at higher education institutions: European Experience and practices of joint project in higher education reform process in Uzbekistan. Vita Color T.: 2014

19. U.Y.O'roqov, M.B.Moyliyev. Mamlakat investitsiya jozibadorligini oshirish orqali xalqaro kapitalni jalb qilish masalalari. Science and Education, 2022

20. Uchqun Yunusovich Urokov, Zulayho Abdujobir Qizi Tursunova. Actual issues in the management of external debt. Science and Education, 2022. № 12

21. Uchqun O'roqov, Javohir Yomg'Irov. Davlat xaridlarini tashkil etish modellari: afzalliklari va kamchiliklari. Science and Education, 2022. № 12

22. У.Ю.Уроков. Узбекистонда давлат харидларининг такомиллашувининг ҳуқуқий асослари.«Халқаро молия ва ҳисоб» журнали. 2017

23. У.Уроков. Бюджет маблағларидан самарали фойдаланишни таъминлаш йуллари.2017

24. У.Ю. Уроков. К, ишлок хужалиги субъектларини солиқ имтиёзлари орқали рағбатлантириш. Иқтисодиёт ва таълим, 2015

25. У.Уроков. Маҳаллий бюджетлар мустақиллигини оширишга оид назарий қарашлар. "Узбекистоннинг халқаро молия тизимига интеграциялашувни кучайтириш йуллари" мавзусидаги республика илмий-амалий конференция. ТМИ. 2020

26. У.Уроков. Маҳаллий бюджетлар молиявий барқарорлигини белгиловчи курсаткичлар. 2020.

27. У.Ю Уроков, К.Р. Чинкулов. Узбекистонда давлат харидларининг такомиллашувининг ҳуқуқий асослари. «Халқаро молия ва ҳисоб» журнали, 2017

28. У.Уроков. Маҳаллий бюджетлар мустақиллигини оширишнинг устувор йуналишлари. Science and Education, 2022. № 6

29. У.Ўроков. Бюджет маблағларидан самарали фойдаланишни таъминлаш йуллари. 2017